

*Témazáró felmérés*kor a tanulóknak egy olyan történetet kellett kitalálni, melyben bútorok, hangszerek, természeti jelenségek, állatok, növények, gépek vagy eszközök „beszélgetnek” egymással. A hangokat, zörejeket, „beszédet” *hangutánzó szavakkal* kellett ábrázolni. A történetnek találó címet is kellett adni.

A *sombereki* ötödikeseknél (1977, tanáruk: Hantos Gáborné) többek közt ilyen címekeket találunk: *Kutyakiállítás, Békakonzert, Állatkerti hangverseny, A lepkék vitája, Állatok vitája, Az egérke és a Cirmos, Brumi és a holló, Kácsogó kácsák, Ha a patak beszélni tudna, A gépek vitája, A hegyi patak útja, Gépek hangorkánja, A patak és a szikla, Hangverseny.*

Egy *babarci* ötödikes (1976) az alábbi történetet találta ki:

Órák a kirakatban

Egy kis óra, az ébresztőóra ébreszti föl társait: „*Brrrr, brrrr!*” Erre a többi órák nagy *tik-takolásba* kezdenek... A sarokban levő kis óra *kakukkolni* kezd... a nagy zsvajban: „*Kakukk! Kakukk! Kakukk!*” A falu templomának toronyórája... mély hangon válaszol a többieknek. Ekkor kinyílik az üzlet ajtaja. Belép egy fiatal néni. Mindjárt megdöbbent neki a kis *kakukkosóra*, a *kakukkóra* pedig... búsan, de... búsan... búcsúzott el a többiektől: „*Kakukk! Kakukk! Kakukk!*”

(*Folytatjuk.*)

LŐRINCZNÉ SZABÓ MARGIT

Kaposvár

Néma olvasás — ismeretszerzés

Évek óta hangoztatott kíváncsi vagyok, hogy az olvasástani szakítás a hangos olvasást előnyben részesítő gyakorlattal, és az olvasás útján történő információszerzés alapvető technikájára, a néma, értő olvasásra helyezze a hangsúlyt – írja Ligeti Róbert egy – 1976. évi – Élet és Irodalom-számban (1). Más helyütt dr. Fábián Zoltán azért „perel”, hogy: „A felső tagozat szaktárgyainak tanulásához többek között megbízható olvasni –, tanulniasra, kellő beszéd-, ill. előadókészségre, a nyelvi tervezés jártaságára stb. van szükség.” (2) Ugyancsak Fábián illeti éles kritikával jelenlegi anyanyelvtanítási gyakorlatunkat a miatt a – létező – hiányossága miatt, hogy – noha –: valamennyi tudatos tevékenységünk a beszéd (ill. belső beszéd) segítségével történik, s éppen erre, ennek legjobb módjaira nem tanítjuk meg a gyerekeket. (3)

Egyet kell értenünk Ligeti Róberttel abban is, hogy: rendkívül munkaigényes feladatot vállalnak magukra azok a tanítók, akik segédeszközök sokaságát... készítik (4) az eredményes nyelvi nevelés érdekében. Hogy az ilyen módon irányított nyelvi nevelés jellemezhetővé válhat az „eredményes” jelzővel is, azt hadd bizonyítsam a következő anyanyelvi nevelési gyakorlattal.

Az alábbiakban ismertetendő gyakorlat csak egy lehetőség – az általános iskola 4. osztályának olvasásóráján „A természet világa és az emberi munka” c. témakörben – az önálló ismeretszerzésre. („Az étel is, ital is” c. tankönyvi szöveg szolgálta a személyiség fejlesztését.)

A tanítási óra a következő – a tanulók bevonásával is történő – előkészületeket igényelte:

1. Az órán először előforduló, az új információk megértését segítő fogalmak tartalmi jegyeinek „felkutatása” a Magyar Értelmező Kéziszótárban (vagy egyéb, önállóan „fellelt” forrásban). Ezek a fogalmak az alábbiak voltak: mézszó, ásványi anyag, vitamin, fehérje, zsír, cukor, pasztőrözés. Valamennyi fogalom magyarázatát a megfelelő időben (l. később!) a megbízott tanulók végezték el.

2. Dr. Sárváry András–Gaál Éva: Népek itala (Budapest, 1975. Móra Ferenc

Könyvkiadó, 31. l.) című könyvének ajánlása az osztálytársaknak abból a szempontból:

a) melyek a fejezetei, s miről adnak ismereteket;

b) a fejezetek közül melyik tetszett leginkább a könyvet ismertető tanulóknak.

3. Hogy megvalósulhasson a több érzékszerv bevonása az ismeretszerzésbe, a következő tejkészítményeket kellett beszerezni: üveges tejszint, műanyag dobozban tárolt tejszint, tejfölt, vaját, aludttejet, savót, joghurtot, kefirt, sajtot, tejkonzervet, tejport, s valamint ezek alapanyagát, a tejet.

4. Az eredményes elsajátítást segítő a következő nyomtatott feladatlapot kellett a tanórára megtervezni:

Feladatlap

1. Mi a feltétele annak, hogy egy gyermek szép növésű, erős, jól fejlett legyen? Válaszodat írd a vonalra!
2. Miért van szüksége a gyermeki szervezetnek mészsókra, különféle ásványi anyagokra, vitaminra? Válaszod írd a vonalra!
3. Miből szerzi a szervezet a fejlődéshez szükséges értékes anyagokat? Válaszodat írd a vonalra!
4. Miért növekednek a kisbabák, a kis állatok életük kezdetén olyan gyorsan?
5. Sorold fel, a fejlődéshez szükséges anyagok közül melyek találhatók a tejben!
6. Húzd alá a helyes választ!
 - a) Száraz alföldeken élő tehének teje zsírosabb.
 - b) Dús fűvű réteken legelő tehének teje kevésbé zsíros.
7. Hogyan, miből keletkezik a tejszín?
8. Mi történik a tejfeldolgozó üzemekben? Sorold fel!
9. Mit nevezünk pasztörözésnek?
10. Jellemezd a tejtermékek közül a tejszint! Így: zsíros,
11. Mit tanácsolnál annak a társadnak, aki szereti a cukrozott tejszínhabot?
12. Sorold fel, melyek azok a készítmények, amelyek tejből készülnek!
13. Olvasd el némán, hogyan készül az aludttej, a joghurt, a sajt! 3–4 mondatban próbáld elmesélni itt, az órán társaidnak!

Egyetértve Ligetivel a tekintetben is, hogy: „A már egyszer hallott szöveget képtelenség némán olvastatni, mert az értelmes hatévesek is emlékezetből válaszolnak a kérdésekre” (5), a tanítási órát – a 45 perc konkrét céljának megjelölése után – azonnal néma olvastatással indítottam. Stopperrel mértem a szöveggel való első ismerkedésre fordított időt, s azt találtam, hogy az elsőnek elkészülő (a néma olvasást elsőnek befejező) tanuló 4 perc 30 másodpercet, az utolsóknak elkészülő 6 perc 11 másodpercet vett igénybe.

Ezen tevékenység befejezte után kapták kézbe a tanulók a fentebb ismertetett feladatlapot. Segítségül csak arra hívtam fel figyelmüket, hogy megoldásaikban tartsák magukat a sorszámnevekkel jelölt sorrendhez.

Ugyancsak elvégeztem a feladatait elsőnek és utolsóknak megoldó tanuló időfelhasználásának mérését. A következőket tapasztaltam: a néma olvasással, az írással, az önellenőrzéssel elsőnek elkészülő tanuló 13 perc 40 másodpercet használt fel a tanítási órából, az utolsóknak jelentkező 16 percet.

A tevékenység eredményességének megerősítése, az eredménytelenségek szabályozása a hátralevő időben a következőképpen valósult meg:

1. A feladatlap minden írásos utasítását különböző tanulókkal, középhangerővel felolvastatom.

2. Megkerestem – ugyancsak olvasással – azt a tankönyvi egységet, melyből választ kaphattak a feladatlapon megfogalmazott kérdésre.

3. Írásvetítő-fólián kivetíttem a megfelelő válaszlehetőséget (-eket).

4. Azoknál a feladatlapoknál, ahol szükséges volt a fogalommagyarázat, meghallgattam a magyarázattal megbízott tanulót (-kat). (A tejkészítmények megfelelő időben történő szemléltetéséről sem feledkeztem el.)

5. S végül: a fólián levő „javítókulcs” segítségével tartalmi, formai (nyelvhelyességi, stílusbeli, helyesírási) szempontból korrigáltattam a hibázó tanulók feladatmegoldásait.

E tevékenységvégzés közben módom nyílt arra is, hogy – Csalog Judittal szólva – a társadalom általánosan elfogadott nyelvi normáit képviselő és közvetítő iskola egyik „megbízottaként” a közvetlen környezet (pl. familiáris) jó-rossz hatásainak kitett gyerekeken szakszerűen, hathatósan segítsék. (6)

6. Pl. beszédtechnikai normákhoz igazítsam nyelvi tevékenységüket stb.

Miután minden feladat megoldásának helyességéről meggyőződtem, ellenőriztem a tanulók javítótevékenységét, majd arra kértem tanítványaimat, a feladatlapot, annak megoldásait felhasználva foglalják össze mindazt, amivel ezen az órán „többek lettek”.

Hogy beszédtevékenységüket a figyelő tanulók segítségével javítani tudjuk, engedélyt „kértem”, hadd vehessen magnóra „feleleteiket”. Így 3, különböző felkészültségű tanítványom szóbeli tevékenységét tudtuk visszahallgatni, beszédtechnikai és tartalmi szempontból elemezni.

Az óra utolsó 5 percében elhangzott a kis „recenzens” könyvajánlása is, valamint annak a határidőnek általam történő megjelölése, amikor meggyőződöm arról, mennyire volt eredményes az ajánlott irodalom megismerése.

Írásom befejezésekor ismételten Fábíánra hivatkozom, aki ezt állítja: „A legfejlettebb interiorizációs fok a cselekvés nélküli, nyelvi szinten végzett feladatmegoldás (hangos vagy belső beszéd formájában). A nyelv közvetítésével válik valami új ismeret a személyiség sajátjává; a nyelv segíti a külsőt belsővé tenni, interiorizálni.” (7)

Ránk, pedagógusokra hamarosan a bevezetésre kerülő új tanterv feladatainak sikeres megvalósítása vár. Ehhez mottónk lehetne talán:

„... szervezzük életünket olyan rendbe, fegyelembé, hogy a legtöbb erő s energia jusson a vállalt feladatra”. (8)

JEGYZETEK

1. Ligeti Róbert: Gyorsaságban az utolsók. Élet és Irodalom, 1976. 2. 4. l.
2. Fábíán Zoltán: Az anyanyelvtanítás személyiségformáló szerepe. A Tanító, 1977. 1. 5. l.
3. L. Fábíán i. m. 5. l.
4. L. Ligeti i. m. 4. l.
5. L. Ligeti i. m. 4. l.
6. Csalog Judit: Ki tanítja fogalmazni az iskolásokat? Élet és Irodalom, 1976. 2. 4. l.
7. L.: Fábíán i. m. 4. l.
8. Módos Péter: Levél a társakhoz. Új Írás, 1977:1. 100. l.

ERDEI SÁNDOR
Nyíregyháza

Korrepetálások orosz nyelvből

Biztosan minden orosz szakos kartársam volt már abban a – nem éppen irigylésre méltó – helyzetben, hogy korrepetálni akarta tanítványait, de azok egyáltalán nem lelkesedtek a délutáni pótfoglalkozásért. Ez nem is csoda, hiszen a délelőtti órák fáradtsága és a különböző tantárgyak anyagának írásbeli és szóbeli feldolgozása után – az egész napot iskolában töltő – napközis tanulók számára a korrepetálás nyűgnek, tehernek látszik.

Mit tegyünk hát, hogy a gyerekek ne „büntetésnek”, hanem – tanulmányi eredményükre kedvezően ható – segítségnek fogják fel a délutáni póttanulást, és szívesen járjanak a korrepetálásokra?